

Afscheidtoespraak VBSP 3 oktober 2011

Ik heb in dit najaar nogal wat afscheid te nemen: van de Vrije Universiteit Brussel, van de Hogeschool Rotterdam en dan nu, vanmiddag, van de Vereniging tot Bevordering van de Studie der Pedagogiek, waarvan ik voorzitter was van 1993 tot 2010.

Tot het beëindigen van mijn voorzitterschap heb ik in de kerstvakantie van 2009/2010 besloten. Het lidmaatschap van de Landelijke Programmacommissie Pedagogiek, de LPP, heb ik in het voorjaar van 2011 neergelegd – dat dit gebeurde met een prachtige conferentie over Opwaartse Mobiliteit maakte dat afscheid voor mij meer dan draaglijk!

We hebben woelige jaren gehad, maar zeker ook vóór 1993. Joop Branger, mijn voorganger als voorzitter, kan daarvan getuigen. Waren het niet de ministers Wim Deetman (CDA) en Jos van Kemenade (PvdA) die de MO-opleidingen het liefst ophieven, ten gunste van de ULO's, de Universitaire Lerarenopleidingen? En was het niet minister Arie Pais (VVD) die de reddingsoperatie inzette?

Laten we even terugblikken, zodat we ook weten wat behoud, versterking en verdediging verdient voor de toekomst.

We kunnen niet om de lange (voor)geschiedenis heen sinds de liberale voorman Johan Rudolf Thorbecke die, in het midden van de negentiende eeuw, de kwaliteit van de hogere burgerschool en de kweekschool graag versterkt zag worden met goede (leraren)opleidingen. Initiatieven in die richting moesten echter van het Particulier initiatief komen. Sinds het begin van de twintigste eeuw zouden dat vooral de MO-opleidingen zijn: lerarenopleidingen van Aardrijkskunde, tot alle talen, Geschiedenis enzovoort, met inbegrip van Pedagogiek. Zij alle kregen de titel 'middelbaar onderwijsopleidingen' (MO) A en B.

Het initiatief van onder anderen professor Philip Abraham Kohnstamm tot de oprichting, in 1925, van de VBSP, de Vereniging tot Bevordering van de Studie der Pedagogiek, mag geniaal heten, maar haar verdere geschiedenis mag er ook wezen:

- de verbetering van de pedagogische aspecten van het onderwijs was hard nodig, en ook van het Pedagogiek-onderwijs
- de opleidingen betekenden een regelrechte mogelijkheid tot 'opwaartse mobiliteit' van studenten en leraren i.o.
- de VBSP bood vanaf het begin een neutrale paraplu over de niet zelden competitieve en soms destructieve werking van Artikel 23 Grondwet (sinds 1917)
- de opleidingen waren betrekkelijk onderscheiden van de (doorgaans hoogst wijsgerige inslag van de Pedagogiek aan de) universiteiten, toen...
- ... en nu in het hbo waar ze zich opnieuw onderscheiden van de universiteiten: innovatief, praktijkgericht én solide tegenover de niet zelden supergespecialiseerde inrichting van de Pedagogiek (die eigenlijk aan de universiteiten amper meer bestaat, dat wil zeggen bijna geen hoogleraren meer kent, en waar men meer ruimte lijkt te bieden aan de toegepaste

ontwikkelings(leer)psychologie annex de psychopathologisering van de orthopedagogiek.

En zie wat de actuele hbo-Pedagogiek-mogelijkheden zijn:

- de vestiging sinds 2001 van lectoraten en kenniskringen, die met hun onderzoek stevige relaties onderhouden met de praktijk, bijdragen aan de versterking van het hbo-onderwijs en de professionalisering van de hbo-docenten en hun promotiemogelijkheden (bijna smadelijk heten hbo-promovendi 'buitenpromovendi')
- en vergeet niet dat de VBSP sinds 1992 een bijzonder hoogleraarschap onderhoudt bij de Universiteit van Amsterdam. De leerstoel wordt op dit moment bezet door prof. dr Jo Hermanns

De wettelijke context van de MO-opleidingen, ook die van de Pedagogiek, toont eveneens een fascinerende opwaartse mobiliteit:

- van de Lager OnderwijsWet...
- ...via de Mammoetwet (1968), naar...
- de HBO-Wet en vervolgens naar ...
- de WHW, de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek, die er mede toe bijdraagt dat de voorheen MO A- en MO B-opleidingen, nu dan bachelor- en masteropleidingen aan elkaar gekoppeld blijven – waarover straks meer.

Meteen ook na de eeuwwisseling kwamen er de visitaties en accreditaties die zorgden voor beoordeling van kwaliteit én van het onderhoud daarvan. Alle Pedagogiekopleidingen hebben dit circuit inmiddels tweemaal, met succes, doorlopen.

Er is de afgelopen decennia voor/achter de coulissen van de opleidingen én de politiek veel werk verricht. Bij het Onderwijsministerie, bij de Tweede Kamer en onder andere ook bij de HBO-raad in wording. Nog altijd herinneren we ons het antwoord van staatssecretaris Annette Nijs (Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen) van 17 februari 2003, op vragen van Tweede-Kamerlid mevrouw Ursie Lambrechts (D66) d.d. 21 januari 2003: 'De positie van de hogere kaderopleiding pedagogiek is met de invoering van de bachelor-masterstructuur niet gewijzigd. Ik zie geen reden om te veronderstellen dat de mogelijkheid dat deze opleiding in de toekomst wordt aangemerkt als masteropleiding negatieve gevolgen heeft voor de instroom van deze opleiding'

Dan de stand van zaken in 2010/2011:

- in totaal zijn er 210.000 universitaire studenten en 420.000 hbo-studenten
- er zijn 51.700 hbo-studenten, uit te splitsen naar ...
- bachelor hbo: 50.788, en van wie bachelor Pedagogiek: 8477 (17%)
- master hbo: 912, van wie master Social Work: 94 (12%) en master Pedagogiek: 808 (88%)

Dat zijn meer dan fascinerende cijfers, zelfs als we in aanmerking nemen dat Nederland niet alleen een land is van 'kooplieden, dominees en pedagogen' zoals onze vorstin ooit de Franse president Mitterrand toevertrouwde.

Laten we dus ook realistisch naar de risico's kijken die alleen al het voortbestaan van een landelijke vereniging tot bevordering van de studie der Pedagogiek rechtvaardigen:

- weest op uw hoede voor de verleuking van de opleidingen
- zorg voor voldoende samenhang van de bachelor- en de masteropleidingen, en versterk dus de kwaliteit van de (landelijke) opleidingsprofielen
- koester en verinnig de betrekkingen tussen de opleidingen en de kenniskringen/lectoraten, landelijk en lokaal (en richt daar bijvoorbeeld een volgende landelijk kennisfestival voor in...)

Wat heb ik zeventien plezierige, productieve en coöperatieve jaren gehad! Ik ben zovelen dankbaar, en ik ben zo blij dat ik een aantal van hen onder u aantref: Sophie Drenth, Joop Branger, en niet in de laatste plaats professor Johan van Hulst die hier vanmiddag op 100½-jarige leeftijd zo kwiek kwam binnenwandelen! Dank aan zovelen onder u met wie ik heb samengewerkt, de voorbije en de huidige bestuursleden en de leden van de LPP (de inmiddels redelijk zelfstandig wonende 34-jarige dochter der VBSP).

Wat ben ik het huidige bestuur dankbaar voor het Liber Amicorum, met die sprekende titel *Leren samenleven*, dat men voor mij gemaakt heeft, en op z'n minst evenzeer voor de toekenning van de titel 'erelid van de VBSP'. Johan en ik zijn de enigen in Nederland met deze prachttitel! Beide geschenken ontroeren me zeer.

Ik ga zeker nog een tijdje voort op het vakgebied waarin ik zelf niet werd opgeleid maar dat niettemin een belangrijke inspiratiebron voor me was, is en blijft.

Het ga u allen goed! Laten we in subgroepen uiteengaan, naar de receptie dus!

Jan Wotley